

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

2005 р., Т.В. Григорчук

співробітник Міжнародного університету розвитку людини „Україна”

У технологіях дистанційного навчання, що використовує світова педагогічна практика, тестуванню приділяється значна увага. Однак слід вказати на те, що у більшості вітчизняних дистанційних освітніх послугах тестування ще далеко від досконалості. Хоча, як стверджують чимало експертів, тестування як форма атестації не є ідеальною, проте, у дистанційному навчанні саме тести найчастіше являють собою запоруку якості отриманих знань.

Вказані вище обставини формують мету дослідження, що полягає у визначенні основних підходів щодо добору типів тестів, придатних для використання в процесі дистанційного навчання і здатних забезпечувати запланований рівень якості знань.

Світова педагогічна наука має значний досвід проведення перевірки знань студентів на основі тестів. І, як свідчать праці західних вчених педагогів [6; 7], практика проведення таких контролюючих заходів без особливих труднощів була адаптована в дистанційних навчальних курсах. Дещо інший погляд на тестування висловлюють російські дослідники [4; 5], беручи до уваги ментальні особливості російських студентів (учнів). Що стосується вітчизняної практики проведення тестувань у дистанційному навчанні, то тут спостерігається процес пошуку найбільш вдалих моделей, хоча здебільшого переймається російський досвід [1; 2].

Більшості науково-педагогічних працівників відомо, що тести звичайно містять завдання та пояснення або зразки щодо правильного виконання цього завдання. Зрозуміло, що еталон для роботи творчого характеру розробити досить складно, тому тести дуже рідко використовують для перевірки знань і умінь на вищих рівнях засвоєння.

Специфіку тестової перевірки знань зумовлюють також особливості окремих галузей знань, представлених у дистанційних курсах. Скажімо, значна частина управлінських знань меншою мірою піддається технологізації в порівнянні з дисциплінами природничо-математичного циклу. Тут можливості широкої інтерпретації знань мають ймовірнісний характер пізнавальної діяльності, що здійснюється в інтерактивному інформаційному освітньому середовищі. Відповідно – тестові завдання мають враховувати всі ці елементи.

У даний час використовується багато різновидів тестів. Умовно їх можна поділити на дві групи.

Перша група – тести з вибираними відповідями, до яких відносяться:

- *тести пізнання* – це завдання, що вимагають альтернативної відповіді: „згоден” або „не згоден”, „так” чи „ні” тощо;
- *тести розрізнення* – містять варіанти відповідей, із яких треба вибрати одну або декілька;

- *тести співвідношення* – в них пропонується знайти загальне (схоже) або відмінне в об'єктах, зіставляти за властивостями, параметрами, класами тощо;
- *тести-задачі* – тут дається умова задачі, потрібні дані та варіанти відповідей у цифровій або буквеній формі; студенту потрібно вибрати правильний варіант (задача також може бути сформульована таким чином, що студенту потрібно вибрати правильну послідовність дій і операцій або визначити залежність якихось чинників).

Тестові завдання можуть бути представлені в різних формах – словесній, графічній, табличній, символній тощо.

Всі ці тести розраховано на перевірку знань, уявлень і, частково, розуміння матеріалу (тобто відповідають рівню засвоєння). Такі тести найбільшою мірою підходять для поточного контролю або самоконтролю та використання в дистанційних курсах.

Друга група тестів не містить еталонів (варіантів відповідей). Такі тести використовуються для перевірки розуміння матеріалу, а також деяких умінь. До них належать:

- *тести-підстановки* – в таких завданнях, що можуть подаватися в різноманітних формах, пропущені деякі складові – слова, елементи схем, графіків тощо (студент повинен заповнити пропуски);
- *конструктивні тести* не містять підказок і варіантів відповідей; вони вимагають від студента самостійного конструювання відповіді: написання формули, формулювання властивостей, операційної послідовності, виконання схеми тощо. Ці тести, в свою чергу, теж діляться на два підвиди:
 - а) *тести-задачі* – відмінність від подібного різновиду першої групи в тому, що в ньому не пропонуються варіанти відповідей; а спільне у них те, що відповідь однозначна, а оцінка залежить від ступеня правильності;
 - б) *тести-процеси* – вони призначаються для перевірки підготовленості студентів до розробки змісту та послідовності різних процесів (скажімо, процесу розробки управлінського рішення).

Якщо під час поточного контролю в процесі дистанційного навчання застосовуються зазвичай тести одного типу, то при підсумковому контролі, виникає необхідність комбінування різних типів тестів. Тим самим підсумковий тест створює можливість перевірки ступеня засвоєння знань на всіх рівнях.

У проектуванні дистанційного навчального курсу дисципліни обсяг тестових питань – прерогатива самого викладача. Однак, очевидно, що чим більше питань для самоперевірки заплановано, тим більшою буде ймовірність забезпечення відповідного рівня якості засвоєння знань. Найкращим підходом у педагогічному проектуванні дистанційного курсу вважається постановка питань для самоперевірки також у вигляді тестів, до яких студент може повертатися кілька разів, перевіряючи власний рівень засвоєння знань. Однак, важливим є й те, що при підсумковому контролі слід застосовувати окремо розроблені тести, що відрізняються від поточних, для самоперевірки та підсумкових, та, по-можливості, здійснювати перевірку знань за безпосередньої участі викладача.

У процесі дистанційного навчання існує складна проблема – можливість списування. Для запобігання її виникнення слід складати тести так, щоб у них не було прямих асоціацій з текстом, представленим у мультимедійному чи іншому навчальному джерелі. Інакше кажучи, питання та варіанти відповідей не повинні текстуально співпадати з назвами пунктів, параграфів і розділів інформаційного джерела. Тому добре, коли тести мають ситуаційний характер.

Під час дистанційного навчання тестування може проводитися як при безпосередньому контакті викладача зі студентом, так й у формі он-лайн: в попередньо обумовлений час студент входить на контрольну сторінку курсу, де розміщено он-лайновий тест з короткою інструкцією. Він відповідає на питання, не виходячи з мережі в режимі реального часу (тобто викладач бачить на моніторі хід відповіді). Оцінка може виставлятися автоматично (якщо в тесті лише вибираються відповіді або відповідь може однозначно відповідати еталону) або викладачем (якщо в тесті є відкриті питання). Час відповідей слід обмежувати – не надана вчасно відповідь на питання змінюється наступним питанням. Для створення таких тестів існують розроблені загальнодоступні спеціальні засоби, а їх розробка є нескладною.

Оф-лайнове тестування не „прив'язує” студента і викладача до конкретного моменту часу. Тести в певний час з'являються на сайті, студент виходить з мережі, відповідає на тест, а потім пересилає його результати електронною поштою. Варіант: студент входить на сайт курсу, заповнює відповідні місця тесту і, натиснувши на відповідну кнопку, посилає результати тесту. Час відповіді, як правило, теж обмежений: скажімо, вимагається прислати відповідь через годину після отримання. Час отримання та відправки тесту фіксує програма, тому тут не може бути непорозумінь. Часовий критерій при відповідях на тести вважається дуже важливим і його слід чітко дотримуватися. Найближчими заміниками, придатними для отримання та фіксування часу надходження відповідей на тестові завдання, можуть бути факсові повідомлення та sms-повідомлення на мобільний телефон. Обидва вказані засоби зв'язку здатні приймати та зберігати отримані відповіді, реєструвати час їх надходження.

При оф-лайнному тестуванні зростає ризик того, що студент відповідатиме не самостійно або просто спише відповіді, але тут, як вже йшлося, потрібно використовувати як методичні, так і виховні маніпулювання. Хоча, на нашу думку, забезпечити гарантію реального рівня знань може лише безпосередній контакт під час проведення підсумкового контролю знань.

У світі також поширена так звана прокторська система: студент-дистанційник здає іспит за місцем проживання спеціально відібраній людині – проктору. Проктором може бути викладач відповідної кваліфікації. Він фактично наймається на роботу, його перевіряють, потім дають право приймати іспити у студентів окремого регіону. Всі екзаменаційні матеріали при цьому присилаються не студенту, а саме проктору, він же потім висилає їх назад до навчального закладу. За сучасних умов в Україні прокторську систему навчання замінюють розгалужені мережі філій навчальних закладів.

Активним популяризатором дистанційного навчання з використанням сучасних технологій і розвиненою мережею філій є Відкритий Міжнародний Університет розвитку людини “Україна”. Особливості контингенту студентів, серед яких значну

частину складають особи з особливими потребами, зумовили створення спеціальних умов для бажаючих отримати знання. У зв'язку з цим сьогодні в межах навчального закладу існує можливість отримання освіти шляхом дистанційного навчання за трьома спеціальностями: "Правознавство", "Бухгалтерський облік" і "Діловодство". Всі студенти-дистанційники забезпечуються необхідним, спеціально розробленим, комплексом навчальних посібників, що передбачає самоперевірку студента у формі самотестування. Кожен зі студентів може скористатися електронними носіями навчального матеріалу. Контроль якості знань відбувається за змішаною схемою, що передбачає і тестування, і складання заліків та іспитів.

В Університеті розпочата активна робота по створенню власних Web-опосередкованих навчальних ресурсів. Зокрема ведуться розробки з дисципліни "Маркетинг", де враховані основні вимоги до побудови тестових завдань для самоперевірки та контролю знань студентів. Окремі підходи даного проекту висвітлені в публікаціях [3], де значну увагу приділено інтерактивній складовій, як важливого елементу навчання загалом і перевірки отриманих знань зокрема. Важливість інтерактивної складової впливає зі специфіки предметної галузі маркетингу, де складно формалізувати варіанти відповідей, тому тестові завдання передбачають значну частку ситуативної складової.

Отже, тестування в системі дистанційного навчання є одним із найважливіших елементів, що вимагає правильного формування з урахування ментальних особливостей дистанційних студентів, специфіки предметної галузі навчання і вимог щодо забезпечення якості знань. З метою подолання непевності щодо оволодіння знаннями та навичками проведення підсумкового тестового контролю доцільно здійснювати в режимі он-лайн або при безпосередньому контакті викладача зі студентом. Під час розробки навчальних і контролюючих матеріалів слід забезпечувати максимальний рівень інтеракції, здатний формувати правильні підходи у виборі рішень у ситуативних тестових завданнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Базилевич М.Д.* Оцінювання знань студентів на заняттях з інформатики. Методичні та практичні аспекти застосування та розвитку системи контролю знань в університеті: Зб. мат. наук.-метод. конф. 26 січня - 3 лютого 2004 р. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 406-409.
2. *Брустінов В.М. та ін.* Деякі методологічні аспекти впровадження дистанційної освіти в Україні // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук. праць ВМУРол "Україна". – Інститут ВО АПН України, Інститут спеціальної педагогіки АПН України. – 2004. – № 1 (3). – С. 446-449.
3. *Григорчук Т.В., Олійник А.Д.* Комунікативні та інтерактивні компоненти електронного підручника як чинники формування знань студентів // Вища освіта в Україні, 2005. – № 3. – С. 211-213.
4. *Зайцева Т.В.* Об использовании тестов в качестве элемента электронного учебника по математике // Современные образовательные технологии в преподавании дисциплин естественнонаучного цикла: Сб. науч. трудов. – Тула, 2002. – Вып.1. – С. 44-48.
5. *Тестовое пространство экспертной системы „Виртуальный клон”* / Под ред. Ватулина Я.С., Сивицкого П.А.–Тула: Изд-во ТулГУ, 2002. – 19 с.

6. *Goodwin Ch., Graham M., Scarborough H.* Developing an Asynchronous Learning Network / Educational Technology & Society. – 2001. – № 4 (4). – http://ifets.ieee.org/periodical/vol_4_2001/scarborough.html
7. *Townsend E. et al.* Accessibility and Interactivity in Distance Education Programs for Health Professions // Journal of Distance Education. – Spring 2002. – VOL. 17. – № 2. – P. 1-24.

